

I. Az anyanyelvi beszélő és a mondatok

1. A kisgyerekek és a nyelv. A nyelvelsajátítás.

1. A következő szóalakokat kisgyerekek mondták. Hogyan jöhettek létre a rosszul formált alakok? Milyen szabályhoz tartja magát a gyerek?

A helyes alak segít a megoldásban!

- a. *Innit!* (=Innivalót!)
- b. *Kéri!*; *Elkapi.* (=Elkapja.); *Adi.*(=Adja.); *Fogi.* (=Fogja.)
- c. *szalagt*; *kalapt*; *gépt*; *pulóvert*; *tetőt*
- d. *marcipán*, *danipán*
- e. *narancs*, *mandarincs*
- f. *csábos*, *csábtalan*

2. Tegyük fel, hogy egy kisgyerek a következő mondatok alkotására képes:

- a. *Itt mászik egy katica.*
- b. *A falon mászik a pók.*
- c. *Papa elolvasta a mesét.*
- d. *Mami elolvasott egy verset.*
- e. *Ott van a virág és az alma.*
- f. *Ott mászik egy bogár.*

Az alábbi mondatok közül melyiket milyen valószínűséggel fogja mondani?

- 1) *A falon mászik egy katica.*
- 2) *Mami elolvasta a mesét és a verset.*
- 3) *Itt mászik egy alma*
- 4) *A falon van egy bogár.*
- 5) *A katica és a pók bogár.*
- 6) *Kinyílt a virág.*
- 7) *Apa felinstallálta a noteszgépre a vírusölőt.*

3. Milyen további mondatok alkotására képes az a gyerek, aki az alábbi mondatokat alkotta?

- a. *A kosárban alszik a kutyus.*
- b. *A cica issza a tejet.*
- c. *Apu szereti Bercit és Marcit.*
- d. *A labda elgurult.*
- e. *Anyu a konyhában issza a kávé.*
- f. *A kutyus szereti a tejet.*
- g. *A bögre leasett.*

4. Milyen logikát követnek a gyerekek az alábbi szavak alkotásakor?

(Láttam egy) lót sokabb piszokt émmel (velem) kalapval
(Add ide a) tükört! kicsibb virágt eszikni, eszni (enni) késvel
(Fáj a) torokom. szebbebb lovatat eszt, ett, eszett (evett) kezeje (keze)

5. Milyen nyelvelsajátítás-elméletet támaszt alá vagy cáfol az alábbi szöveg?

Gyerek: A másikat kanalat akarom, Apa!

Apa: Úgy érted, hogy a másikat kanalat akarod?

Gyerek: Igen, a másikat kanalat akarom, légy szíves, Apa.

Apa: Tudod mondani, hogy a „másik kanalat”?

Gyerek: Másik...at ...kanalat.

Apa: Mondd, hogy „másik”.

Apa: Másik...kanalat.

Gyerek: Másik.

Apa: Kanalat.

Gyerek: Kanalat.

Gyerek: Másik...kanalat. Na, most már add ide a másikat kanalat!

(Pinker, 280. oldal)

6. Figyeljük meg az alábbi szövegen, milyen szabályok felismerésével épül a Zoli nevű kisfiú kompetenciája egy adott időszakban! A számok az életkort jelölik, évben és hónapban.

1;5: Ide bácsi. Oda, oda, oda. Ott a labda. Jön az anyuci.

1;6: Jött az anyuci. Elment. Ott kint az anyuci.

1;8: Törpe bácsit idetettük, nem adodom [adom oda], nézd törpe bácsit alud jó?

1;10: *Barna bácsi mossunk kezét. Szervusz Barna Bácsi. Homokozunk. Barna bácsi most elbújok.*

2;0: *Bácsi, ez a nagy róka itt, az nem a tiéd. Barna bácsi, én is keresek. Ott van a bogár. Szedem a virágot. Oda megyünk ki az udvarba. Barna bácsi, ne menjél, már megy a vonat.*

(Pinker, 269. oldal)

7. Mindannyian mondtunk gyerekkorunkban olyan szavakat, amelyeket csak a szülők vagy a közvetlen család értett meg. Írjunk egy kis szótárt ezekből a szavakból, mindegyik mellett feltüntetve „felnőtt nyelvi” megfelelőjüket!

2. Kompetenciánk tartalma: elemek és szabályok

1. Milyen szabály alapján történt az alábbi ál-mondatok alkotása?

- a. *Még bálna vegyszer, de már csak medve sámlik.*
- b. *Ha vacsor is csütörtök, akkorát vakondok, hogy a gomba péntek.*

2. Alkossunk hasonló mondatokat az alábbi szóalakok felhasználásával!

a.

- *a*
- *álom*
- *angolna*
- *az*
- *bámul*
- *bolondja*
- *csak*
- *de*
- *én*
- *harsan*
- *kis*
- *part*

b.

- *én*
- *borotva*
- *kannám*
- *a*
- *tapos*
- *keret*
- *ha*
- *ő*
- *szerecsen*
- *kintorna*

3. Állapítsuk meg, hogy mi a szabályszerűség az első dallamban, és ennek a szabályszerűségnek megfelelően fejezzük be a második dallamot!

Melyik zenei nyelvre jellemző ez a szabályszerűség?

Miben különböznek egymástól a különböző zenei „nyelvek”? A választ illusztráljuk példával is!

4. Milyen elemekről milyen megállapítások tehetők?

a. *A levegő bárítózható.*

A kiemelt egységnek mi a jelentése?

Mi a szófaja?

Melyik alapszóból képeztük?

Ennek az alapszónak mi a szófaja?

A tő tárgyas-e?

Létezik-e a jelöltje?

Eleme-e a magyar nyelvnek?

b. *Az igazgató megíratta a toknárral a vecket.*

A két aláhúzott egységnek mi a jelentése?

Mi a szófajuk?

Élőlényt jelentenek-e?

Mit jelentenek?

Léteznek-e a jelöltjeik?

Egységei-e a magyar nyelvnek?

c. *Varcosodik a marcogós benger?*

Mi a kiemelt szavak jelentése?

Mi a szófajuk?

Milyen tövek különíthetők el a szóalakokban?

Ezeknek mi a szófaja?

Az első kiemelt szó a szófaji csoportján belül tárgyas-e?

A harmadik kiemelt szó élőt jelent-e?

Az utolsó kérdésre miért nem adható válasz, ellentétben az előző pontok hasonló kérdéseivel?

Kompetenciánk tartalmát tekintve (elemtár+szabályrendszer) milyen tanulsággal szolgált az előző feladat?

5. Költők és játékos kedvű emberek körében népszerűek az úgynevezett halandzsa-versek. Mi lehet ennek az oka? Íme két példa:

*“Felség, a franc föld künyöső parlatán
elült a hadvasak zadorlata
Bék ül kevély-csornáló Mars helyén;
s a nép, a tél-túl potnát, csart, sugát,
pohontyot vesztő, nyögsanyarta nép
tallót subál, polyhót vet parlagon
s ha pönny aszalva, surboly ha beért,
újpénz fejében vesterát lakik,
zengő pakád szavára jár hokornyást,
dibározik Bonárdus innepén.”*

(Kálnoky László)

*“A pő, ha engemély, kimár
De mindegegy, ha vildagár ...
mert engemély mindet bagul
Mint vélgaban a bégahur!”*

(Karinthy Frigyes)

A példák alapján mi a halandzsa szöveg lényege?

Mi utal arra, hogy ezek magyar halandzsa-versek?

Gyűjtsünk vagy írjunk hasonlókat!

6. Tegyük fel megválaszolható és meg nem válaszolható nyelvészeti kérdéseket az alábbi halandzsa-szövegről!

Szajkóhukky

*Volt egy brillós, a csuszbugó
Gimbelt és gált távlengibe,
Minden mimicre purrogó,
Mómája ingibe.*

*"Vigyázz, jön Szajkóhukk, fiam,
Foga maró, karma furó!
Ügyelj, Csapcsip madár zuhan
S a brunkós Bromboló!"*

*Markában nyüszítő penge reng,
Elrágdos minden manxomot.
A tamtam-fánál megpihent
Mély gondjába rogyott.*

*Állt fergető eszmék körén,
S jött Szajkóhukk, nézése láng,
Nagy káka-törzsek erdején
Bogyborékolva ráng.*

*Bal, jobb! Bal, jobb! És át meg át
Nyüsztó' penge nyekdes, nyikol,
Fejét veszi, máris viszi,
S eldiadalogol.*

*"Szajkóhukk már nem él, fiam?
Karomba, lándzsás pöszöröm!
Dicsdús nap, ó! Jahé! Jahó!"
Csuklorkant az öröm.*

*Volt egy brillós, a csuszbugó
Gimbelt és gált távlengibe,
Minden mimicre purrogó,
Mómája ingibe.*

(L. Carroll: Alice Csodaországban. Weöres Sándor fordítása)

Példa:

Milyen szófajú szó a *brunkós* ? Megválaszolható kérdés: melléknév.

Milyen szófajú a *csuklorkant* ? Nem válaszolható meg. Lehet melléknév, főnév vagy ige is.

7. Alább olvasható a vers eredeti változata és néhány fordítása. A 6. pontban olvasható feladatot végezzük el ezek alapján is! A német változatok miben térnek el egymástól?

The Jabberwocky

*'Twas brillig, and the slithy toves
Did gyre and gimble in the wabe:
All mimsy were the borogoves,
And the mome raths outgrabe.*

*"Beware the Jabberwock, my son!
The jaws that bite, the claws that catch!
Beware the Jubjub bird, and shun
The frumious Bandersnatch!"*

*He took his vorpal sword in hand:
Long time the manxome foe he sought--
So rested he by the Tumtum tree,
And stood awhile in thought.*

*And, as in uffish thought he stood,
The Jabberwock, with eyes of flame,
Came whiffling through the tulgey wood,
And burbled as it came!*

*One, two! One, two! And through and through
The vorpal blade went snicker-snack!
He left it dead, and with its head
He went galumphing back.*

*"And hast thou slain the Jabberwock?
Come to my arm, my beamish boy!
O frabjous day! Callooh! Callay!"
He chortled in his joy.*

*'Twas brillig, and the slithy toves
Did gyre and gimble in the wabe:
All mimsy were the borogoves,
And the mome raths outgrabe*

Der Jammerwoch

(Robert Scott)

*Es brillig war. Die schlichte Toven
Wirrten und wimmelten in Waben;
Und aller-mümsige Burggoven
Die mohmen Räth' ausgraben.*

*»Bewahre doch vor Jammerwoch!
Die Zähne knirschen, Krallen kratzen!
Bewahr' vor Jubjub-Vogel, vor
Frumiösen Banderschntzchen!«*

*Er griff sein vorpals Schwertchen zu,
Er suchte lang das manchsan' Ding;
Dann, stehend unterm Tumtum Baum,
Er an-zu-denken-fing.*

*Als stand er tief in Andacht auf,
Des Jammerwochen's Augen-feuer
Durch tulgen Wald mit Wiffek kam
Ein burbelnd Ungeheuer!*

*Eins, Zwei! Eins, Zwei! Und durch und durch
Sein vorpals Schwert zerschnifer-schnüick,
Da blieb es todt! Er, Kopf in Hand,
Geläumfig zog zurück.*

*»Und schlugst Du ja den Jammerwoch?
Umarme mich, mien Böhm'sches Kind!
O Freuden-Tag! O Halloo-Schlag!«
Er schortelt froh-gesinnt.*

*Es brillig war. Die schlichte Toven
Wirrten und wimmelten in Waben;
Und aller-mümsige Burggoven
Die mohmen Räth' ausgraben.*

*Es sunnte Gold, und Molch und Lurch
krawallten 'rum im grünen Kreis,
den Flattrings ging es durch und durch,
sie quiepten wie die Quiekedeis.*

*»Nimm dich in acht vorm Brabbelback,
mein Sohn! Er beißt, wenn er dich packt.
Reiß aus, reiß aus vorm Sabbelschnack,
vorm Jubjub, der dich zwickt und zwackt!«*

*Er aber schwuchtert mit dem Schwert,
trabaust dem Unhold hinterdrein.
Doch beim Tumtumbaum macht er kehrt
und grübelt: Wo, wo mag er sein?*

*Und während er so duselnd stand,
kam feuerfauchend Brabbelback
quer durch den Dusterwald gerannt,
der Brabbelback, der Sabbelschnack!*

*Komm 'ran, komm 'ran! Und schwipp und schwapp
haut er das Schwert ihm ins Genick,
der Unhold fiel, sein Kopf war ab,
der Held kam mit dem Kopf zurück.*

*»Ermurkst hast du den Brabbelback!
Umarmen wird man dich zu Haus!
Callu, callei! Mit Sabbelschnack«
und seinem Tratschen ist es aus!*

*Es sunnte Gold, und Molch und Lurch
krawallten 'rum im grünen Kreis,
den Flattrings ging es durch und durch,
sie quieipsten wie die Quiekedeis.*

Der Zipferlake

(Christian Enzensberger)

*Verdaustig war's, und gläße Wieben
rotterten gorkicht im Gemank.
Gar elump war der Pluckerwank,
und die gabben Schweisel frieben.*

*»Hab acht vorm Zipferlak, mein Kind!
Sein Maul ist beiß, sein Griff ist bohr.
Vorm Fliegelflagel sieh dich vor,
dem mampfen Schnatterrind.«*

*Er zückt' sein scharfgebifftes Schwert,
den Feind zu futzen ohne Saum,
und lehnt' sich an den Dudelbaum
und stand da lang in sich gekehrt.*

*In sich gekeimt, so stand er hier,
da kam verschnoff der Zipferlak
mit Flammenlefze angewackt
und gurgt' in seiner Gier.*

*Mit Eins! und Zwei! und bis auf's Bein!
Die biffe Klinge ritscheropf!
Trennt' er vom Hals den toten Kopf,
und wichernd sprengt' er heim.*

*»Vom Zipferlak hast uns befreit?
Komm an mein Herz, aromer Sohn!
Oh, blumer Tag! Oh, schlusse Fron!«
So kröpft' er vor Freud'.*

*Verdaustig war's, und glaÙe Wieben
rotterten gorkicht im Gemank.
Gar elump war der Pluckerwank,
und die gabben Schweisel frieben.*

Brabbelback

(Lieselotte & Martin Remane)

*Es sunnte Gold, und Molch und Lurch
krawallten 'rum im grünen Kreis,
den Flattrings ging es durch und durch,
sie quiepsten wie die Quiekedeis.*

*»Nimm dich in acht vorm Brabbelback,
mein Sohn! Er beiÙt, wenn er dich packt.
ReiÙ aus, reiÙ aus vorm Sabbelschnack,
vorm Jubjub, der dich zwickt und zwackt!«*

*Er aber schwuchtelte mit dem Schwert,
trabaust dem Unhold hinterdrein.
Doch beim Tumtumbaum macht er kehrt
und grübelt: Wo, wo mag er sein?*

*Und während er so dusele stand,
kam feuerfauchend Brabbelback
quer durch den Dusterwald gerannt,
der Brabbelback, der Sabbelschnack!*

*Komm 'ran, komm 'ran! Und schwipp und schwapp
haut er das Schwert ihm ins Genick,
der Unhold fiel, sein Kopf war ab,
der Held kam mit dem Kopf zurück.*

*»Ermurkst hast du den Brabbelback!
Umarmen wird man dich zu Haus!
Callu, callei! Mit Sabbelschnack«
und seinem Tratschen ist es aus!*

*Es sunnte Gold, und Molch und Lurch
krawallten 'rum im grünen Kreis,
den Flattrings ging es durch und durch,
sie quiepsten wie die Quiekedeis.*

Barmaglot

(E. Orlova and O. Demurova)

БАРМАГЛОТ

Варкалось. Хливкие шорьки
Пырялись по наве,
И хрюкотали зелюки
Как мюмзики в мове.

О бойся Бармаглота, сын,
Он так свирлеп и дик!
А в глуще рымлет исполин,
Злопастный Брандашмыг.

Но взял он меч, и взял он щит,
Высоких полон дум.
В глущобу путь его лежит
Под дерево Тум-тум.

Он встал под деревом и ждет,
И вдруг граахнул гром -
Летит ужасный Бармаглот
И пылкает огнем.

Раз-два, раз-два, горит трава,
Вжи-вжи, стриждает меч,
Ува-ува, и голова
Барабардает с плеч!

О светозарный мальчик мой,
Ты победил в бою.
О храброславленный герой,
Хвалу тебе пою!

Варкалось. Хливкие шорьки
Пырялись по наве,
И хрюкотали зелюки
Как мюмзики в мове.

8. Törvény írja elő, hogy a kereskedelmi forgalomba kerülő árukhoz magyar nyelvű termékismertetőt kell mellékelni. Alább egy ilyen termékismertető részlete olvasható. Magyar mondatokból áll-e a szöveg?

HasznÁLLati UTmutat

A játék neve: ELEKTROMOS CSELLENTYÜCSKE. Biztos nágy az öröm ! Hogy a gyermek eztet a játék neki, ünneplő alkalom kezébe venni, által kissé tanulás célzatából kaptál. Tehátakorlá Suk !

- 1.) A doboz tetővel bír. Ez leszedés után szabad benyújtás a kézenk, négyszögalak ELEKTROMOS CSELLENTYÜCSKE.*
- 2.) Alapos és kéz bentartva alányulva óvatosan dobos fenekéről első játék bekezdését. FUGYULIM ! Felszólít !*
- 3.) Mindezután meg lehet kezdeni játszását a játéknak vele.*

4.) Fogjátok a drót alfelét a kéz magsujja közzé, és job kezetek föl-le mozgat, majd onnét villany be- kapcsol, hirtelen smrigli erősen, különben nem jön a villany se át, se hosszu, se tyü

5.) Egyfejü magánjáték. Ha vagytok egyed és nincs játszó, önmagatokból is összerakni, és az nyer, aki előbb. MINDENFEJÜ VÉTELEMBERNEK ÜZEN KEDVES JÁTSZÁS ?

GYÁRTMÁNYTYÓ CÉG

9. Vitassuk meg: tudják-e anyanyelvüket azok a magyar emberek, akik az alábbiakat mondták?

a. Egyenlőre még nem akarok megnősülni.

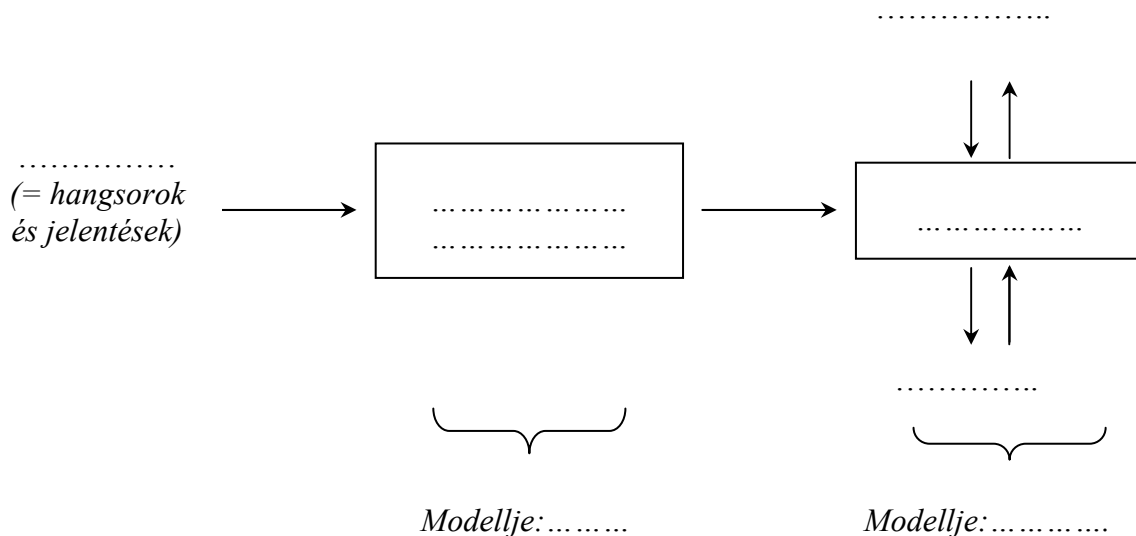
b. Pétert mindenki tökéletesen műveletlennek tartja, ehhez képest ő szerepelt legjobban a „Legyen ön is milliomos” utolsó adásában.

c. Hát végül is...én nem...nem igazán tudjuk...miért menjek megint...ismételjük meg ezt a...izé...cirkuszt...újra.

d. Nem értem...az összes...egyől egyig a kötelezőket mind elolvastam...aztán mégis...a fene egye meg.

e. A lap alján alig kivehetőleg olvasható a szerző aláírása.

10. Egészítsük ki az alábbi ábrát a kipontozott helyeken a megadott kifejezésekkel!

- az univerzális grammatika (nyelvelmélet)
- nyelvi adatok
- nyelvelsajátító mechanizmus
- az adott nyelv („L” nyelv) nyelvtana
- kompetencia
- hangsorok
- jelentések

3. Kompetencia és performancia. A grammatikai szabályokon kívül milyen szabályok, normák irányítják beszédünket?

1. Az alábbi mondatok mindegyike ellen emelhetünk kifogást.
 - a. *Nem én beárultalak tégedet!*
 - b. *Alulírott azzal a kéressel fordulok a Tisztelt Bizottsághoz, hogy vegyék már fel a srácomat abba a francos iskolájukba.*
 - c. *Az ebihalból hal lesz, ha megnő.*
 - d. *Nem látod, hogy már három napja halott vagyok?*
 - e. *Legalizáltatni szeretnénk a szervkereskedelmet.*

Melyik ellen tiltakozik

- grammatikai kompetenciánk,
- kommunikatív kompetenciánk,
- pragmatikai tudásunk/világismeretünk,
- erkölcsi érzékünk?

Következésképpen melyiknek a problémaköre tartozik a grammatika tárgykörébe?

- 2 A következő mondatok mindegyike furcsa, de különböző okokból. Keressük meg a furcsaság okát! Ki hogyan reagálna, ha ilyen mondatot hallana?
 - *36 fokos lázban égek.*
 - *Kétoldali tüdőgyulladásom van.
Nekem meg kétoldali vérkeringésem.*
 - *A fontatlan feladatokkal ráérünk később is foglalkozni.*
 - *Fogjuk meg és vigyétek!*
 - *Vaj van a füle mögött.*
 - *Kutyából nem lesz énekes halott.*
 - *Én akarni segíteni neked.*
 - *Odaadi csokit Gabinak?!*
 - *Úgy látom, hogy te..., hogy téged nem bántottak, megúszta.*
 - *A héten többféle hó... havat kipróbáltunk, volt a sípályán.*

3. Az alábbi mondatok/szövegek mindegyike nyelvészeti szempontból kifogásolható.

- Melyikre célszerű alkalmazni a *rosszul formált* és melyikre a *nem helyén való* kifejezést?
- Honnan származik a tudásunk, amelynek alapján kifogásolhatónak tarthatjuk őket?

a. *Tisztelt Szülők! Pistike ma már megint bűn rossz volt biológia óra alatt. Kibeszélheti neki az ember a lelkit, a füle botját sem mozdítja rá. Ma is a nyafogós Lujzikára öntötte a tápoldatot, és összetörte a preparált békát üvegestül.*

*Szerencsés Andrásné,
ofő.*

b. *Akadémiai doktori disszertációm bevezetőjeként arra kívánok rámutatni, hogy egy sok kutató szerint dögunalmas, de számomra baromira érdekes, bár kissé necces témát fogok tudományelméleti szempontból vizsgálat tárgyává tenni.*

c. *Miért te nekem nem szóltál?*

d. *A mienk tehén majdnem ráfeküdt a feketére tarkára macskára.*

e. *Hová te tetted zoknimat?*

f. *Iszalagt gyűjtöttünk a koszorúhoz.*

g. *Tisztelt Szervezők! Jelentkezem tanulmányi versenyetekre, csak küldjétek el a jelentkezési lapot, meg az egyéb fontos infókat, a többit bizzátok ide. Rittyentek egy tök' jó kis dolit, csatolom majd az emilemhez.*

Pá! :) Lelkes Lóci

h. *Dolgozatomban a magyar történelem egy szomorúság fejezetéről kell írnom. Így jutott eszembe, hogy 1526-ban jó nagy bajba kerültünk, mert jöttek a daliás törökök, de a mi daliáink nem voltak elegen, meg aztán nem is szerveztük olyan jól a dolgokat, minden segítség késve érkezett. Még a Csele-patak is ellenünk volt, állítólag az nem is igazi patak volt, hanem egy mocsaras trutyimó, így nem csoda hogy a csuda nehéz páncélokkal belefúlladtak a királyék is.*

4. Az alábbi szövegekben milyen nyelvhelyességi hibák találhatók? Hogyan kezeli ezeket a preskriptív és a deskriptív nyelvelírás?

Senki se tudhassa, mikor kerül rája a sor.

Mi volt az iskolába?

Nem eszek spenótot!

Milyen szerepük lehet az ítéletalkotásban az alábbi népdalszövegeknek?

a. *A bolhási kertek alatt, Kata,
de sok gyalogútak vannak, Kata!
Minden legény egyet csinál,
kien a babájához jár, Kata!*

- b. *Szeretném, szeretném faluvégen lakni,
mer az én édesem odajár itatni.
A lovát itassa, magát fitogtassa,
a lovát itassa, magát fitogtassa.
Szép piros orcáját véllem csókoltassa,
szép piros orcáját véllem csókoltassa.*
- c. *Mátészalka gyászba van.*
5. Figyeljük meg az összefüggést a jólformáltság és a percepció (megértés) között! Melyik alakulatot tartjuk jólformáltnak és melyiket könnyen érthetőnek?
- a. *Édesapám barátjának a tengerparti házában, amely akkor épült, amikor az a fia született, aki negyven éves fejjel épp a napokban vette feleségül azt a lányt, akinek kamaszkora óta udvarol, minden második év karácsonya másnapjának éjszakáján összegyűlik a dédnagymama első házasságából született gyermekének népes családja, amelynek tagjai a világ különböző szögleteiből sereglenek ide az immár tradícióvá váló, kedves kötelességként számon tartott családi összejövetelre.*
- b. *Édesapámnak a barátja házában, a tengerparton amelyik van, minden évben meg szoktak tartani egy családi összejövetelt.*
- c. *Péternek nem kéne betegen hánykolódva zongorázni tanulni próbálkoznia.*
- d. *Édesapám barátjának a házában, aki negyvenévesen nősült, minden évben családi összejövetelt tartanak.*
- e. *Amikor Péter betegen hánykolódik, nem kellene, hogy megpróbáljon zongorázni tanulni.*
6. Milyen típusú szabályok irányítják a párbeszédet? A nyelvtani/grammatikai szabályok ismeretén túl még mire van szükség? ☺
- a. – *Kölcsönadnád a rádióod?*
– *Persze./Nesze./—/Ühüm./Nem.*
- b. – *Sziasztok.*
– *Elmész?/Szia./Szia, de jó, hogy megjöttél.*
- c. – *Hány óra van?*
– *Dél./Most harangoztak./Már zárva van a büfé.*
- d. *(Tízórai szünetben.)*
– *Adsz egy harapást?*

7. Mi választja el a humort a pimaszságtól? A következő párbeszédet felfoghatjuk-e ártatlan poénnak? Milyen helyzetben, milyen szereplőkkel képzelhető ez el? ☺

a. *–Bocsánatot kérek!*
–Azt nem adhatok.

b. *–Szégyelld magad!*
–Már szégyellem is.

c. *–Most aztán jól felhúztad!*
–Pedig nem is vekker.

8. A következő mondatokat felnőttek vagy inkább gyerekek szokták mondani? Keressünk olyan helyzeteket, amikor furcsa egy felnőtt vagy egy gyerek szájából egy-egy mondat! ☺

a. *Tisztelt hölgyeim és uraim!*

b. *Csókolom.*

c. *Szasztok.*

d. *Nézze kérem...!*

e. *Elnézést.*

4. Kompetenciánk megnyilvánulásai

1. Az alábbi mondatok több módon is értelmezhetők. Melyik mondat esetében miből adódik a többértelműség?

Készítsünk hasonló mondatokat!

- a. *A nővéremnek, aki Belgiumban él, sokkal több a szabadideje.*
- b. *Végül bőrig ázva találtam meg Marcit a játszótéren.*
- c. *A király a bástya mögött áll.*
- d. *Péter és Mari elképzeltően nevetlen fiai és lányai a lépcsőházban randalíroznak.*
- e. *Az oroszlán simogatása veszélyes.*
- f. *Mari órákon át gondolkodott a kiránduláson.*
- g. *Péternek vittem vissza a könyvét.*
- h. *A kutya kergeti a macskát.*
- i. *Péter és Mari bemutatták egymásnak a szomszédokat.*
- j. *Mostanában olvassák a verseimet.*
- k. *A fiam sértette meg a lányod.*
- l. *Péter felhúzta többször is minden zokniját.*

2. Kompetenciánk működése alapján milyen megállapítások tehetők az alábbi mondatokról?

(Szempont: a hangalak és a jelentés kapcsolata.)

- a. *A kollégám, aki öt kutyát tart, fizetése tetemes részét állateledelre költi.*
- b. *Péter tizenhat évesen vette el Marit.*
- c. *Nem tudok aludni a szobatársam állandó horkolásától.*
- d. *A mosópor kiszárította a kezemet.*
- e. *Az öt kutyát tartó kollégám fizetése tetemes részét állateledelre költi.*
- f. *A felső üti az alsót.*
- g. *Nem tudok aludni attól, hogy a szobatársam állandóan horkol.*
- h. *Farmeres fiúk és lányok ülnek a padon.*
- i. *A mosóportól kiszáradt a kezem.*
- j. *Szemüvegben nem ismerem meg Pétert.*
- k. *Három hete egyfolytában esik az eső.*
- l. *Gyorsan viszont meg kutya siklottam.*
- m. *Kellemesen elbeszélgettünk három kiló ötlet lányával.*
- n. *A terráriumban sok különleges állatok vannak.*
- o. *Igen állva azért bizonyos hússzal.*

- p. *Két ajtóval múlt három asztal.*
- q. *Megetettél a tengerimalacot?*
- r. *Kilenc sajnós részegen érkezett Párizsba magyar sportoló.*

3. Az alábbi mondatok elfogadhatósága az anyanyelvi beszélők egy része szerint kétséges. Melyik mondat esetében mi lehet ennek az oka?

- a. *Eltűnt Péternek a kocsijának a kulcsa.*
- b. *Szabadjon eldöntennem, hogy mennyi levest eszem!*
- c. *Jöttelek meglátogatni.*
- d. *Marinak nem tetszik János zakója fazonja..*
- e. *A Julinak a macskájának kölykei lesznek.*
- f. *Elkeseredésében rúgott a barátom minden este be.*
- g. *A kisfiú megetette a kutyát, mégis megharapta.*
- h. *Miközben hangosan ugatott, Hugó megsimogatta a kutyát.*

4. Csoportosítsuk hangalak és jelentés kapcsolatának szempontjából a következő szósorokat!

Mely szósorok testesítenek meg mondatot és melyek nem?

Melyek esetében vitatható, hogy mondatot testesítenek-e meg?

- a. *Kivitettem a széket az udvarra.*
- b. *Néz egy nyolc ki bár valóban.*
- c. *Én se nem tudom beszélni magyar.*
- d. *Szintelen zöld eszmék dühödten alszanak.*
- e. *Mikor fogol jönni hozzám?*
- f. *Porszem mászik gyenge harmaton.*
- g. *Meg fogod enni még azt a levest?*
- h. *Ez nem jelent, hogy Péter nem tudja, mit történ világon.*
- i. *Elprümmödött a morcogós hadvaházi tergeny.*
- j. *Őszbe csavarodott a természet feje.*
- k. *Nem hanem mondat szósaláta egy ez egy.*
- l. *Én nem tetszik ez a film.*
- m. *Egy ümbömbür sügödi a tülkát.*

Hányféle módon lehetett csoportokat alkotni?

5. Az alábbi mondatok közül

- melyek használhatók ugyanannak a célnak az elérésére bizonyos körülmények között? Mitől függ, hogy melyiket választjuk beszédünkben?
- melyek jelentése egyezik meg? Mitől függ, hogy melyiket választjuk beszédünkben?
- melyekhez rendelhető több jelentés?
 - a. *Huzat van.*
 - b. *A barátnőm, aki Szeged lakik, már megint szakított a vőlegényével.*
 - c. *Úgy gondolom, te vagy az, aki legközelebb ül az ablakhoz.*
 - d. *Úgy gondolom, te ülsz a legközelebb az ablakhoz.*
 - e. *A szegedi barátnőm már megint szakított a vőlegényével.*
 - f. *Nem csuknád be az ablakot?*
 - g. *Ti nem fáztok?*
 - h. *Holtfáradtan hoztam haza a gyereket.*
 - i. *Holtfáradt voltam, mikor hazahoztam a gyereket.*
 - j. *A gyerek holtfáradt volt, mikor hazahoztam.*
 - k. *Hagyjuk a gyereket pihenni!*
 - l. *Péter tizenhatéves volt, amikor megvette a motort.*
 - m. *Az orvosság meggyógyította a beteget.*
 - n. *A beteg meggyógyult az orvosságtól.*
 - o. *Ott fekszik a vezér a ló mellett.*
 - p. *Péter tizenhat évesen vette meg a kocsit.*
 - q. *Sárga motorokkal és virágokkal van tele az udvar.*
 - r. *A motor tizenhat éves volt, amikor Péter megvette.*

6. A nyelvi szabályok megsértésének különböző okai lehetnek.

Az alábbi szabálysértéseknek mi lehetett az indítéka? Keressünk hasonló példákat! Hogyan reagálunk, ha ilyen mondatokat hallunk?

- a. *Péter szereti ugratni...vagyis mindenkit, nemcsak a lányokat.*
- b. *A barátomnak a testvérének a fia a fővárosra utaz.*
- c. *Én is megittam egy joghurtot.*
- d. *Nem tetszik tudni,... a könyvet,...János tegnap amit elhozott,...hogymost hol van?*
- e. *Sajnállok, hogy ennyi problémát csinálok neked.*
- f. *A bácsik miért válkoznak borot?*
- g. *Oroszországban mindig lehetett, mindig lehet, és mindig lehetni fog eltűnni.*
- h. *Maga is...én inkább a végén.....úgyis csak a következőig.*
- i. *Ötven bizony dalolva ment lángsírba walesi bárd.*

- j. *Mikor a Kálmán Imre expressz megérkezik a Déli Pályaudvarba?*
 k. *Ez a tiem kabát.*

7. Az alábbi szósorokat csoportosítsuk nyelvtani szabályosságuk és tartalmuk realitása szerint!

	Reális tartalmú	Irreális tartalmú
Nyelvtanilag szabályos		
Nyelvtanilag szabálytalan		

Szósaláta:.....

- a. *Kíváncsian várom barátom levelét külföldről.*
 b. *A harap gyorsan indulásból.*
 c. *Egy pont sétál föl és alá az utcasarkon, idegesen ropogatva a szárnyait.*
 d. *Mikor a sárgarépak veszekednek a poháron szélén?*
 e. *Szerintem nem Mari beárulta Pétert.*
 f.

8. Próbáljunk meg szerkeszteni irreális tartalmú, szabályos formájú és reális tartalmú, szabálytalan formájú mondatokat!

.....

9. A következő képet melyik mondattípusnak lehetne megfeleltetni a 7. feladatban megjelöltek közül?

